

WYROK
z dnia 30 czerwca 2003 r.
Sygn. akt P 1/03*

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Jerzy Ciemniewski – przewodniczący
Ewa Łętowska
Marian Zdyb – sprawozdawca,

protokolant: Dorota Raczkowska-Paluch,

po rozpoznaniu, z udziałem sądu przedstawiającego pytanie prawne oraz Ministra Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego, na rozprawie w dniu 30 czerwca 2003 r., pytania prawnego Sądu Rejonowego w Opolu II Wydział Karny o zbadanie zgodności: § 7 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 2001 r. w sprawie utworzenia sądów apelacyjnych, sądów okręgowych i sądów rejonowych oraz ustalenia ich siedzib i obszarów właściwości (Dz. U. Nr 64, poz. 654 ze zm.) z art. 10 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 176 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

o r z e k a:

§ 7 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 2001 r. w sprawie utworzenia sądów apelacyjnych, sądów okręgowych i sądów rejonowych oraz ustalenia ich siedzib i obszarów właściwości (Dz. U. Nr 64, poz. 654 i Nr 89, poz. 981) są zgodne z art. 10 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 176 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

UZASADNIENIE:

I

1. Postanowieniem z 12 grudnia 2002 r. (sygn. akt II K 1121/02) Sąd Rejonowy w Opolu – II Wydział Karny zwrócił się do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem, czy § 7 ust. 1 i ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 2001 r. w sprawie utworzenia sądów apelacyjnych, sądów okręgowych i sądów rejonowych oraz ustalenia ich siedzib i obszarów właściwości (Dz. U. Nr 64, poz. 654, z 2001 r. Nr 89, poz. 981, dalej: rozporządzenie w sprawie właściwości sądów) są zgodne z art. 10 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 176 ust. 2 Konstytucji. Wątpliwość Sądu zrodziła się na tle sprawy związanej z popełnieniem występku z art. 118 ust. 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych

* Sentencja została ogłoszona dnia 9 lipca 2003 r. w Dz. U. Nr 119, poz. 1119.

i art. 116 ust. 1 tej ustawy w związku z art. 11 § 2 kodeksu karnego. Miejszem popełnienia czynu zabronionego była miejscowość Pawłowiczki, która położona jest poza okręgiem wyznaczającym właściwość miejscową Sądu Rejonowego w Opolu, stosownie do przepisu § 5 ust. 1 pkt 22g, określonego w rozporządzeniu w sprawie właściwości sądów.

Art. 176 ust. 2 Konstytucji stwierdza wprost, że właściwość sądów określają ustawy. Dotyczy to ogólnie ujętej właściwości sądu, a zatem rodzaju uprawnień i obowiązku tego organu – *in concreto* orzekającego w sprawach karnych – do dokonania konkretnej czynności lub określonego zespołu czynności (właściwość ogólna). Obejmuje ona właściwość rzeczową, miejscową i funkcyjną. Sąd nie byłby właściwy do rozpoznawania spraw określonych w kwestionowanym przepisie, gdyby uregulowanie z § 7 rozporządzenia w sprawie właściwości sądów nie obowiązywało. Wątpliwości Sądu budzi również to, że § 7 omawianego rozporządzenia, dopełniając materię zawartą w ustawie karnoprosesowej, nie został wydany w oparciu o delegację ustawową zawartą w k.p.k. Czyni to system prawa niespójnym.

Zdaniem pytającego Sądu tak ukształtowane przepisy świadczą o tym, że władza wykonawcza ingeruje w sferę zastrzeżoną dla władzy ustawodawczej, wpływając na funkcjonowanie władzy sądowniczej. Powoduje to wątpliwość co do zgodności § 7 rozporządzenia w sprawie właściwości sądów z art. 10 ust. 1 Konstytucji, gdyż dochodzi w ten sposób do zachwiania równowagi władz, kosztem władzy sądowniczej, a z korzyścią dla władzy wykonawczej.

Wątpliwości pytającego Sądu dotyczą także zgodności kwestionowanych przepisów rozporządzenia w sprawie właściwości sądów z art. 45 ust. 1 Konstytucji formułującym zasadę prawa do sądu. Warunek sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd odnosi się do procedury i determinuje takie jej ukształtowanie, aby osoby domagające się ochrony sądowej miały pełną możliwość przedstawienia swoich racji w odpowiednim czasie i w odpowiedni sposób, zależnie od rodzaju sprawy. Dochowanie rozsądnego terminu stanowi jeden z celów postępowania karnego, co wynika wprost z art. 2 § 1 pkt 4 k.p.k. i koresponduje z zasadą szybkości w postępowaniu karnym. Czynnikiem wpływającym na możliwość osiągnięcia tego celu postępowania karnego jest odpowiednie zorganizowanie realizacji poszczególnych czynności procesowych przez sądy – przy dostrzeżeniu iż § 7 rozporządzenia w sprawie właściwości sądów tyczy się jedynie postępowania jurysdykcyjnego – aby dochodziło do jak najszybszego wyznaczenia terminów rozprawy głównej lub posiedzenia i rozpoczęcia oraz zakończenia postępowania pierwszoinstancyjnego. Realizacja tego celu ułatwiona jest w sądach funkcjonujących w mniejszych miejscowościach, do których wpływ spraw jest ograniczony w zestawieniu z sądami działającymi w miejscowościach większych, ze szczególnym uwzględnieniem dawnych i obecnych miast wojewódzkich.

Wprowadzenie do zakresu właściwości rzeczowej sądów rejonowych spraw określonych w § 7 rozporządzenia w sprawie właściwości sądów, kształtuje niepożądaną możliwość „odsuwania” ich na plan dalszy po to, aby w pierwszej kolejności zająć się sprawami pilniejszymi. Od czasu uchwalenia ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych trudna sytuacja sądów rejonowych w dużych ośrodkach ulega pogorszeniu skutkującym zwiększeniem długości trwania postępowania sądowego w sprawach karnych tego rodzaju. Stwarza to podstawę do rozważenia zasadności utrzymania rozwiązania zawartego w kwestionowanym § 7 rozporządzenia.

Przepisy zaskarżonego rozporządzenia powodują także, że odległość dzieląca strony od siedziby właściwego sądu często wzrasta z kilku do kilkudziesięciu kilometrów. Odległości te często stanowią skuteczny czynnik powstrzymujący strony od obowiązkowego stawiennictwa w siedzibie sądu, utrudniając pełną realizację prawa do sądu. Uczestnictwo w charakterze strony postępowania karnego łączy się z obciążeniami

ekonomicznymi kształtującymi się na kilku płaszczyznach. Po pierwsze, oskarżony mieszkający poza siedzibą sądu w którym toczy się postępowanie (co jest regułą w analizowanych sprawach) aby dojeżdżać do tegoż sądu, musi ponosić koszty dojazdu, tym większe im większa jest odległość jego miejsca zamieszkania od siedziby sądu. Po drugie, mimo że możliwe jest prowadzenie postępowania bez udziału oskarżonego (np. w postępowaniu uproszczonym), to nie ulega wątpliwości, iż jego osobiste uczestnictwo w takim postępowaniu (zwłaszcza gdy występuje bez obrońcy) jest istotnym elementem realizacji prawa do obrony. Także korzystanie z pomocy obrońcy wiązać się może dla oskarżonego z dodatkowymi kosztami związanymi z koniecznością dojazdu obrońcy na rozprawę główną. Po trzecie, zwiększenie kosztów postępowania, które w razie skazania ponosi oskarżony, wynika także z udziału w nim świadków. Im większa odległość miejsca zamieszkania świadka od siedziby sądu, tym większe koszty dojazdu, które tymczasowo pokrywa Skarb Państwa, a w ostateczności może ponieść oskarżony.

Za konstytucyjnością § 7 rozporządzenia w sprawie właściwości sądów nie może przemawiać fakt, iż ustawodawca w ramach innych gałęzi prawa dokonuje zróżnicowania właściwości rzeczowej sądów rejonowych, tak jak miało to miejsce w sprawach gospodarczych (art. 479¹ k.p.c. i nast.).

Kwestionowane przepisy rozporządzenia – stwierdza pytający sąd – nie dotyczą właściwości miejscowej, lecz właściwości rzeczowej. W związku z tym nie można tu zastosować art. 36 i art. 37 k.p.k., które kształtują właściwość z delegacji, stanowiącą wyjątek od konkretnego rodzaju właściwości ogólnej, jaką stanowi właściwość miejscowa.

2. Pismem z 12 maja 2003 r. stanowisko w sprawie przedstawił Prokurator Generalny stwierdzając, że § 7 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 2001 r. w sprawie utworzenia sądów apelacyjnych, sądów okręgowych i sądów rejonowych oraz ustalenia ich siedzib i obszarów właściwości (Dz. U. Nr 64, poz. 654 ze zm.), w zakresie w jakim odnosi się do spraw o przestępstwa określone w art. 115-119 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2000 r. Nr 80, poz. 904 ze zm.) jest zgodny z art. 176 ust. 2 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 10 ust. 1 i art. 45 ust. 1 Konstytucji. Ponadto, zdaniem Prokuratora Generalnego, postępowanie w części dotyczącej zgodności § 7 ust. 1 powyższego rozporządzenia w zakresie w jakim odnosi się do spraw o przestępstwa określone w art. 45-49a ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (Dz. U. Nr 5, poz. 24 ze zm.) z art. 10 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 176 ust. 2 Konstytucji oraz w części dotyczącej zgodności § 7 ust. 2 tego rozporządzenia z art. 10 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 176 ust. 2 Konstytucji podlega umorzeniu z powodu niedopuszczalności wydania orzeczenia.

Objęte pytaniem prawnym przepisy § 7 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 18 maja 2001 r. utraciły wraz z całym aktem moc obowiązującą na podstawie § 12 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 października 2002 r. w sprawie sądów apelacyjnych, sądów okręgowych i sądów rejonowych oraz ustalenia ich siedzib i obszarów właściwości (Dz. U. Nr 180, poz. 1508). Pomimo uchylenia zakwestionowanych przepisów, stan prawny – w zakresie przez nie regulowanym – nie uległ w istocie zmianie, gdyż aktualnie obowiązujące rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 2002 r. utrzymały w całości regulację, według której właściwość w sprawach o przestępstwa określone w ustawach o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz w ustawie – Prawo prasowe, należy do sądów rejonowych w miastach będących siedzibami sądów okręgowych. W tych warunkach, jakkolwiek w aspekcie formalnym nastąpiła utrata mocy obowiązującej aktu normatywnego w zakwestionowanym zakresie, to nowe przepisy zachowały identyczną treść normatywną. Z tego względu, nie zachodzą przesłanki do umorzenia postępowania, zwłaszcza że wydanie

orzeczenia w tej materii uznać należy jako konieczne dla ochrony konstytucyjnego prawa do sądu.

Przedmiotem pytania prawnego skierowanego do Trybunału Konstytucyjnego przez sąd w trybie art. 193 Konstytucji, może być jedynie taki akt normatywny lub przepis prawa, który ma bezpośrednie znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy przez sąd ten rozpoznawanej. Zdaniem Prokuratora Generalnego w stanie faktycznym i prawnym sprawy stwierdzić należy, iż znaczenie dla rozstrzygnięcia tej sprawy może mieć jedynie § 7 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 18 maja 2001 r. i to tylko w takim zakresie, w jakim odnosi się do określenia właściwości sądu w sprawach o przestępstwa określone w stosownych przepisach ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. W pozostałym zakresie uzasadniony jest wniosek o umorzenie postępowania.

Odnosząc się do wątpliwości co do niezgodności zaskarżonych przepisów z art. 10 ust. 1 Konstytucji Prokurator Generalny stwierdził, że stanowisko Sądu Rejonowego nie jest trafne. Adekwatność wzorca kontroli wskazanego przez sąd można byłoby uznać wówczas, gdyby przyjąć, że odbiera on w jakimkolwiek stopniu uprawnienia należne organom władzy sądowniczej z mocy norm konstytucyjnych czy chociażby z mocy ustaw zwykłych. Żaden przepis nie daje tymczasem sądom – jako odrębnej od innych władz władzy (w rozumieniu art. 173 Konstytucji) – uprawnienia do określania w formie generalno-abstrakcyjnej, właściwości miejscowej, rzeczowej bądź funkcjonalnej. W postępowaniu karnym sąd bada z urzędu swą właściwość tylko w konkretnie rozpoznawanej sprawie. Z tych względów art. 10 ust. 1 Konstytucji, jako wzorzec kontroli, nie jest właściwy, ponieważ zaskarżone przepisy nie ograniczają uprawnień władzy sądowniczej wynikających z ustaw.

Z punktu widzenia badanej sprawy – uważa Prokurator Generalny – nie jest także adekwatny wzorzec kontroli wynikający z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Argumenty użyte przez pytający Sąd noszą bowiem charakter okoliczności faktycznych. Można jedynie zgodzić się z tym, iż wpływają one na sprawność i szybkość postępowania sądowego w sprawach o przestępstwa określone w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Nie sposób jednak ocenić, że powodem zwłoki w rozpatrywaniu takich spraw przez sądy rejonowe, położone w miastach będących siedzibami sądu okręgowego, jest właśnie regulacja zawarta w zakwestionowanym przepisie.

Odnosząc się do ostatniego z wzorców kontroli, Prokurator Generalny stwierdził, że art. 176 ust. 2 Konstytucji pozwala na wniosek, iż ustrojodawca dopuszczał możliwość regulacji właściwości sądów w więcej niż jednej ustawie. Ustawę o znaczeniu podstawowym dla ustalenia właściwości sądu do rozpoznania sprawy karnej stanowi Kodeks postępowania karnego. Podstawowym kryterium określającym właściwość miejscową sądu jest miejsce popełnienia przestępstwa (art. 31 § 1 k.p.k.), zaś dla stwierdzenia który sąd będzie właściwy miejscowo do rozpoznania sprawy należy ustalić dwa elementy. Po pierwsze – miejsce popełnienia czynu (art. 6 § 2 k.k.), a po drugie – określony okręg należący do sądu, którego właściwość dla rozpoznania konkretnej sprawy jest ustalana. Drugi z ustalanych elementów nie nosi charakteru materialnokarnego. Podlega unormowaniu typu administracyjnego. Ustawa nie narzuca wymogu ustalenia jednolitego obszaru właściwości miejscowej danego sądu dla każdego rodzaju spraw, podlegających jego właściwości rzeczowej. Ustawa z 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych określa podstawowe i nienaruszalne zasady określania właściwości miejscowej sądów rejonowych, wiążąc ją z podziałem terytorialnym na gminy. Ustawa ta upoważnia Ministra Sprawiedliwości do ustalania, po zasięgnięciu opinii Krajowej Rady Sądownictwa, w drodze rozporządzenia, obszarów właściwości określonych sądów rejonowych. Nie narusza to treści art. 176 ust. 2 Konstytucji.

Rozumienie treści wskazanego przepisu jako bezwarunkowego obowiązku określania w przepisach rangi ustawowej całej problematyki właściwości miejscowej sądów, w tym również określenia obszarów ich właściwości, prowadziłoby do konieczności obciążania ustawodawcy rozważaniem możliwości tworzenia każdego sądu w aspekcie organizacyjnym, lokalowym czy kadrowym, jak też wprowadzania zmian w tym zakresie. Ustawa z 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych zawierała upoważnienie dla Ministra Sprawiedliwości do tworzenia, bez naruszenia ustawowej reguły powiązania obszaru właściwości sądu rejonowego z podziałem na gminy, innego niż na zasadach ogólnych, określenia właściwości miejscowej do rozpoznawania spraw szczególnego rodzaju. Dotyczy to spraw rodzinnych i nieletnich, gospodarczych oraz upadłościowych i układowych. Analogiczne upoważnienie zawiera przepis art. 123 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, na podstawie którego wydane zostało rozporządzenie zawierające kwestionowane przepisy.

Zdaniem Prokuratora Generalnego, zaskarżone regulacje prawne, przyznając właściwość sądowi rejonowemu w mieście będącym siedzibą sądu okręgowego, nie naruszają określonej przez art. 24 § 1 k.p.k. właściwości rzeczowej, gdyż przestępstwa o których mowa w art. 115-119 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych są bez wyjątku występkami i nie ma do nich zastosowania art. 25 § 1 pkt 2 i 3 k.p.k. Zakwestionowany przepis rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 18 maja 2001 r. nie wkracza w materię zastrzeżoną dla ustawy, gdyż odwołując się do obszaru właściwości danego sądu okręgowego – sięga do regulacji wynikającej z art. 16 § 1 ustawy z 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych.

II

Na rozprawie przedstawiciel pytającego sądu potwierdził wątpliwości sformułowane w pytaniu prawnym. Nie zmienił sformułowanego na piśmie stanowiska przedstawiciel Prokuratora Generalnego i Ministra Sprawiedliwości zarazem opowiadając się za zgodnością kwestionowanych przepisów z Konstytucją.

III

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Występujący z pytaniem prawnym Sąd Rejonowy w Opolu II Wydział Karny odnosi swoje wątpliwości do § 7 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 2001 r. w sprawie utworzenia sądów apelacyjnych, sądów okręgowych i sądów rejonowych oraz ustalenia ich siedzib i obszarów właściwości (Dz. U. Nr 64, poz. 654 ze zm.; dalej: rozporządzenie z 18 maja 2001 r.). Zgodnie z treścią zaskarżonych przepisów „sprawy o przestępstwa określone w art. 45-49a ustawy z 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe oraz o przestępstwa popełnione w prasie, a także sprawy o przestępstwa określone w art. 115-119 ustawy z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, z obszaru właściwości danego sądu okręgowego, z zastrzeżeniem ust. 2, rozpoznaje sąd rejonowy w mieście będącym siedzibą sądu okręgowego” (§ 7 ust. 1 rozporządzenia z 18 maja 2001 r.). Rozpoznawanie spraw z obszaru właściwości Sądu Okręgowego w Warszawie powierzono Sądowi Rejonowemu dla miasta stołecznego Warszawy w Warszawie, z obszaru właściwości Sądu Okręgowego w Krakowie – Sądowi Rejonowemu dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie, z obszaru właściwości Sądu Okręgowego w Łodzi – Sądowi Rejonowemu dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, z obszaru właściwości Sądu

Okręgowego we Wrocławiu – Sądowi Rejonowemu dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu (§ 7 ust. 2 rozporządzenia z 18 maja 2001 r.).

Zdaniem pytającego Sądu taka regulacja jest sprzeczna z trzema przepisami Konstytucji: po pierwsze – z art. 176 ust. 2 Konstytucji, gdyż zgodnie z jego treścią właściwość sądów określać winny ustawy, a nie rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości; po drugie – z art. 10 ust. 1 Konstytucji (zasada podziału i równowagi władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej), ponieważ władza wykonawcza otrzymała możliwość ingerencji w sferę zastrzeżoną dla władzy ustawodawczej i sądowniczej; po trzecie – z art. 45 ust. 1 Konstytucji stwierdzającym, że każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd, podczas gdy zaskarżona regulacja powoduje przedłużenie postępowania sądowego oraz zwiększenie kosztów procesowych postępowania karnego (ekonomiczny aspekt prawa do sądu).

2. Istotne zmiany prawne pojawiły się wraz z nową ustawą z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070 ze zm.). Na podstawie art. 20 pkt 1 i 4, art. 14 oraz art. 17 tej ustawy Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie z dnia 16 października 2002 r. w sprawie sądów apelacyjnych, sądów okręgowych i sądów rejonowych oraz ustalenia ich siedzib i obszarów właściwości (Dz. U. Nr 180, poz. 1508). Rozporządzenie to weszło w życie z dniem 1 stycznia 2003 r. z wyjątkiem niektórych przepisów które weszły w życie 1 kwietnia 2003 r. (zob. § 13 rozporządzenia). Na podstawie § 12 w/w rozporządzenia uchylone zostało rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 2001 r. w sprawie utworzenia sądów apelacyjnych, sądów okręgowych i sądów rejonowych oraz ustalenia ich siedzib i obszarów właściwości (Dz. U. Nr 64, poz. 654 ze zm.). Rozporządzenie z 16 października 2002 r. wyeliminowało więc z obrotu prawnego rozporządzenie z 18 maja 2001 r., które zawierało kwestionowane przez pytający Sąd przepisy. Nowe rozporządzenie nie powtarzało w swej treści zaskarżonych przepisów. Nie oznacza to jednak, że zaskarżone przepisy zostały w ogóle wyeliminowane z obrotu prawnego, ponieważ mimo, że miało miejsce ich uchylenie, to dokładnie taka sama norma prawna została przeniesiona do dwóch odrębnych rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości.

Podstawą prawną do wydania rozporządzenia z 18 maja 2001 r. były, oprócz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, także dwie szczegółowe delegacje ustawowe zawarte w art. 123 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, oraz art. 53 ust. 2 ustawy – Prawo prasowe. Po uchyleniu rozporządzenia z 18 maja 2001 r., Minister Sprawiedliwości w jego miejsce – na podstawie tych dwóch ostatnich delegacji – wydał 16 października 2002 r. dwa nowe rozporządzenia, tj. rozporządzenie w sprawie wyznaczenia sądów rejonowych rozpoznających sprawy o przestępstwa wynikające z prawa autorskiego i praw pokrewnych (Dz. U. Nr 180, poz. 1510) oraz rozporządzenie w sprawie wyznaczenia sądów rejonowych rozpoznających sprawy o przestępstwa prasowe (Dz. U. z 2002 r. Nr 180, poz. 1509). Jedyna różnica pomiędzy treścią zaskarżonych przepisów uchylonego już rozporządzenia z 18 maja 2001 r. a treścią dwóch nowych rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości z 16 października 2002 r. wyraża się w tym, że zaskarżone przez pytający Sąd przepisy rozporządzenia z 18 maja 2001 r. zostały umiejscowione w dwóch odrębnych rozporządzeniach, zawierających przepisy o identycznej treści jak te, które zawierały zakwestionowane przepisy. Paragraf 7 ust. 1 rozporządzenia z 18 maja 2001 r. zakłada, iż sprawy o przestępstwa określone w art. 45-49a ustawy – Prawo prasowe oraz o przestępstwa popełnione w prasie, jak i sprawy o przestępstwa określone w art. 115-119 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, z obszaru właściwości danego sądu okręgowego (z zastrzeżeniem § 7 ust. 2), rozpoznaje

sąd rejonowy w mieście będącym siedzibą sądu okręgowego. Zaś nowe rozporządzenia z 16 października 2002 r. regulują odrębnie problematykę przestępstw wynikających z prawa prasowego oraz przestępstw wynikających z prawa autorskiego i praw pokrewnych, chociaż oba zawierają identycznie brzmiące § 1 ust. 2 powtarzające § 7 ust. 2 rozporządzenia z 18 maja 2001 r.

3. Zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 556 ze zm.), jeżeli nastąpiła zmiana właściwości sądu, orzeka sąd dotychczas właściwy, o ile akt oskarżenia wniesiono przed dniem wejścia w życie niniejszego kodeksu. Nie ma podstaw do twierdzenia aby zasada ta nie znajdowała zastosowania w badanej sprawie. Oznacza to, że zaskarżone przepisy rozporządzenia z 18 maja 2001 r. mogą być stosowane, a postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym nie może zostać umorzone. Także z praktyki orzeczniczej sądów powszechnych wynika, że oskarżenia wniesione przed dniem wejścia w życie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 2001 r. w sprawie utworzenia sądów apelacyjnych, sądów okręgowych i sądów rejonowych oraz ustalenia ich siedzib i obszarów właściwości (Dz. U. Nr 64, poz. 654 ze zm.) podlegają rozpoznaniu przez sądy dotychczas właściwe miejscowo. Wskazuje na to chociażby postanowienie sądu apelacyjnego w Krakowie z 13 września 2001 r. (sygn. akt II AKo 114/00, KZS 2001/10/25). Rozstrzygnięcie to *per analogiam* można zastosować do sytuacji mającej miejsce w przedmiotowej sprawie. W związku z tym, że po odwieszeniu postępowania pytający Sąd będzie stosował przepisy wynikające z rozporządzenia z 18 maja 2001 r. (zresztą dwa nowe rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 2002 r. powtarzają normę prawną zawartą w uchylonym już rozporządzeniu z 18 maja 2001 r.) Trybunał nie został zwolniony z obowiązku zbadania zarzutów sformułowanych w pytaniu prawnym.

IV

1. Rozporządzenie z 18 maja 2001 r. zawierające kwestionowane przepisy wydane zostało na podstawie trzech odrębnych ustaw.

Po pierwsze – na podstawie art. 15 § 2 i § 3, art. 16 § 3 i § 4 oraz art. 18 nieobowiązującej już ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 1994 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.; dalej: u.s.p.). Zgodnie z art. 15 § 2 w zw. z art. 15 § 3 u.s.p. Minister Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia, po zasięgnięciu opinii Krajowej Rady Sądownictwa, tworzył i znosił sądy rejonowe oraz ustalał ich siedziby i obszary właściwości. Mógł tworzyć (także znosić) poza siedzibą sądu wydziały zamiejscowe sądów rejonowych. W świetle ówczesnego art. 16 § 3 i § 4 miał także kompetencje (po zasięgnięciu opinii Krajowej Rady Sądownictwa) do tworzenia i znoszenia sądów okręgowych i apelacyjnych oraz ustalania ich siedzib i obszarów właściwości. Mógł także tworzyć poza siedzibą sądu, a także znosić, ośrodki zamiejscowe albo wydziały zamiejscowe sądów okręgowych. Tworzył także w sądach rejonowych wydziały rodzinne i nieletnich (sądy rodzinne) w szczególności do spraw z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, postępowania w sprawach nieletnich, postępowania w stosunku do osób uzależnionych od alkoholu. Wreszcie mógł w oparciu o stosowne rozporządzenie przekazać jednemu sądowi rejonowemu rozpoznawanie spraw należących do kompetencji wydziału rodzinnego i nieletnich w zakresie właściwości więcej niż jednego spośród sądów rejonowych działających na obszarze tego samego województwa (art. 18 u.s.p.).

Po drugie – na podstawie art. 53 ust. 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (Dz. U. Nr 5, poz. 24 ze zm.). Zgodnie z jego treścią Minister Sprawiedliwości na podstawie rozporządzenia, może wyznaczyć sądy rejonowe właściwe do rozpoznawania spraw o przestępstwa, o których mowa w art. 45-49a, oraz o przestępstwa popełnione w prasie – na obszarze właściwości danego sądu wojewódzkiego (aktualnie – okręgowego).

Po trzecie – na podstawie art. 123 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2000 r. Nr 80, poz. 904). Daje on podstawę Ministrowi Sprawiedliwości, aby w drodze rozporządzenia mógł wyznaczyć sądy rejonowe właściwe do rozpoznawania spraw o przestępstwa, o których mowa w art. 115-119 – na obszarze właściwości danego sądu okręgowego.

2. Z § 7 ust. 1 rozporządzenia z 18 maja 2001 r. wynika, iż szczegółowo określony katalog spraw rozpatrywany jest nie przez właściwy miejscowo sąd rejonowy, lecz przez sąd rejonowy w mieście będącym siedzibą sądu okręgowego. Uzupełnieniem regulacji zawartej w § 7 ust. 1 ww. rozporządzenia jest § 7 ust. 2, który dodatkowo w sposób precyzyjny określa rozpoznawanie spraw z obszaru właściwości poszczególnych sądów okręgowych. Przepisy te stanowią, iż wyraźnie wskazane sprawy o przestępstwa określone w dwóch odrębnych regulacjach: ustawie – Prawo prasowe oraz ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych mają być rozpatrywane nie we wszystkich lecz wybranych ściśle określonych sądach rejonowych.

Z treści rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 18 maja 2001 r. (§ 1 pkt 4) wynika wyraźnie, że przedmiotem rozporządzenia jest wyznaczenie sądów rejonowych właściwych do rozpoznawania spraw o przestępstwa, o których mowa w art. 45-49a ustawy – Prawo prasowe. Przestępstwami tymi są zachowania odnoszące się do: wydawania dziennika lub czasopisma bez rejestracji (art. 45), uchylania się od opublikowania sprostowania lub odpowiedzi albo publikowanie sprostowań lub odpowiedzi wbrew warunkom określonym w ustawie (art. 46), uchylania się od opublikowania komunikatu urzędowego, ogłoszenia sądu lub innego organu państwowego, jak również listu gończego (art. 47), rozpowszechniania materiału prasowego objętego przypadkiem lub prasy zabezpieczonej jako dowód rzeczowy (art. 48), naruszania szczegółowych przepisów Prawa prasowego tj. art. 3, 11 ust. 2, art. 14, 15 ust. 2 i art. 27 (art. 49). Przepisy te dotyczą także redaktora, który nieumyślnie dopuścił do opublikowania materiału prasowego zawierającego znamiona przestępstwa (art. 49a).

Drugą grupą spraw przekazanych do rozpatrzenia przez właściwe sądy rejonowe, są przestępstwa, o których mowa w art. 115-119 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Chodzi tu o: przywłaszczanie sobie autorstwa albo wprowadzanie w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu albo artystycznego wykonania, a także rozpowszechnianie bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy cudzego utworu w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania, artystyczne wykonanie albo publicznie zniekształcanie takiego utworu (art. 115); rozpowszechnianie bez uprawnienia albo wbrew jego warunkom cudzych utworów w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania (art. 116), rozpowszechnianie bez uprawnienia albo wbrew jego warunkom w celu utrwalania lub zwielokrotniania cudzych utworów w wersji oryginalnej lub w postaci opracowania (art. 117), nabywanie lub pomoc w zbyciu bez uprawnienia, przedmiotu będącego nośnikiem utworu (art. 118), wytwarzanie przedmiotów przeznaczonych do niedozwolonego usuwania lub obchodzenia technicznych zabezpieczeń przed odtwarzaniem, przegrywaniem lub zwielokrotnianiem utworu bądź też służące do nielegalnego odbioru nadawanych programów, przeznaczonych dla zamkniętego grona odbiorców, uzyskujących do nich dostęp po zapłaceniu wynagrodzenia usługodawcy, albo dokonywanie obrotu takimi przedmiotami (art. 118¹), uniemożliwianie lub utrudnianie

wykonywania prawa do kontroli korzystania z utworu, artystycznego wykonania, fonogramu lub wideogramu albo odmawia udzielenia informacji (art. 119).

3. Podstawowy zarzut pytającego Sądu dotyczy niezgodności kwestionowanych regulacji z art. 176 ust. 2 Konstytucji, który przyjmuje, że ustrój i właściwość sądów oraz postępowanie przed sądami, określają ustawy. Wskazanie rangi aktu normatywnego określającego właściwość sądów określone jest wprost i dotyczy właściwości ogólnej. W zależności od przyjętego kryterium można wyróżnić właściwość rzeczową (przedmiotową), miejscową (terytorialną), czynnościową (funkcjonalną). Można też mówić o szczególnych właściwościach: z łączności spraw oraz z tzw. delegacji. W zakresie sądownictwa wojskowego należy mówić o właściwości osobowej (personalnej). Właściwość rzeczowa oznacza kompetencję jaką prawo przekazało różnego szczebla sądom ze względu na rodzaj przestępstwa (*ratione materiae*). W szczególności prawo przekazuje sądom wyższego rzędu sprawy o cięższe przestępstwa, a sądom niższego rzędu sprawy o mniejszym ciężarze gatunkowym (zob. W. Daszkiewicz, *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, tom I, Bydgoszcz 2001, s. 136).

Spośród sądów powszechnych najszerszą właściwość rzeczową mają sądy rejonowe. Są one sądami podstawowymi w zakresie rozpatrywania spraw karnych w I instancji, orzekają jako sądy tej instancji we wszystkich sprawach, z wyjątkiem przekazanych właściwości innego sądu (art. 24 § 1 k.p.k.). Właściwość miejscowa to kompetencja wskazująca, który sąd spośród sądów tego samego rzędu jest powołany do orzekania w sprawie. Podstawę tej właściwości stanowi przede wszystkim miejsce popełnienia czynu karalnego. Czyn zabroniony uważa się za popełniony w miejscu, w którym sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był zobowiązany, albo gdzie skutek stanowiący znamię czynu zabronionego nastąpił lub według zamiaru sprawcy miał nastąpić (art. 6 § 2 k.k.). Miejscowo właściwy jest sąd w okręgu którego popełniono dany czyn karalny. W przypadku gdy przestępstwo popełniono na polskim statku wodnym lub powietrznym, a kryterium miejsca popełnienia czynu nie może mieć zastosowania, właściwy jest sąd macierzystego portu statku. Dla przestępstw popełnionych w okręgu kilku sądów, właściwy jest sąd, w którego okręgu najpierw wszczęto postępowanie przygotowawcze (art. 31 k.p.k.). Jeżeli nie można ustalić miejsca popełnienia przestępstwa w taki sposób, stosuje się kryterium pomocnicze określone szczegółowo w art. 32 k.p.k.

4. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego nie można mówić o naruszeniu przez kwestionowane regulacje art. 176 ust. 2 Konstytucji z kilku zasadniczych powodów.

Po pierwsze – podstawą do wydania kwestionowanego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 18 maja 2001 r. były (a aktualnie są) między innymi przepisy dwóch odrębnych ustaw: prawa prasowego oraz ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. To w oparciu o te ustawy, a nie rozporządzenie stwierdzić można, że Minister Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia może wyznaczyć sądy rejonowe właściwe do rozpoznawania spraw o przestępstwa określone w art. 45-49a ustawy – Prawo prasowe oraz o przestępstwa popełnione w prasie, a także sprawy o przestępstwa określone w art. 115-119 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

Po drugie – „w sposób oczywisty – słusznie zauważa Prokurator Generalny – ustawę o znaczeniu podstawowym dla ustalenia właściwości sądu do rozpoznania sprawy karnej stanowi kodeks postępowania karnego. Zgodnie z art. 31 § 1 k.p.k., podstawowym kryterium określającym właściwość miejscową sądu jest miejsce popełnienia przestępstwa. Dla stwierdzenia, który sąd będzie właściwy miejscowo do rozpoznania sprawy, należy – w świetle wskazanego przepisu – ustalić dwa elementy. Po pierwsze, będzie to miejsce popełnienia czynu, ustalone w oparciu o przepis materialny art. 6 § 2 kodeksu karnego, a po

drugie – określony okręg należący do sądu, którego właściwość dla rozpoznania konkretnej sprawy jest ustalana. Drugi z wymienionych elementów nie nosi charakteru materialnokarnego. Podlega unormowaniu typu administracyjnego. Zasady ogólne tworzenia sądów powszechnych, wraz ze sposobem oznaczenia ich właściwości miejscowej, określają przepisy o organizacji sądów zawarte w ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070 ze zm.), a poprzednio w ustawie z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U z 1994 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.)”. W myśl art. 15 § 1 ustawy z 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, w brzmieniu obowiązującym w dniu wydania rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 18 maja 2001 r., właściwość sądu rejonowego określać winno się w oparciu o tereny poszczególnych gmin. Przy czym ustawodawca – co w kontekście przyjętej formuły jest całkiem zasadne – nie narzucił relacji pomiędzy liczbą gmin wchodzących w obszar właściwości jednego sądu oraz liczbą sądów. Ustawa – słusznie zauważa Prokurator Generalny – nie narzucała też wymogu ustalenia jednolitego obszaru właściwości miejscowej danego sądu dla każdego rodzaju spraw, podlegających jego właściwości rzeczowej. W ten sposób prawo o ustroju sądów powszechnych z 1985 r. określało podstawowe i nienaruszalne zasady dotyczące określenia właściwości miejscowej sądów rejonowych, wiążąc je z podziałem terytorialnym na gminy. Rozwiązanie takie z całą pewnością nie narusza zakresu swobody ustawodawcy, mieszczącego się w granicach wymogu przewidzianego w art. 176 ust. 2 Konstytucji.

Po trzecie – delegacje ustawowe zawarte w ustawie z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz ustawie z 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe, wyraźnie przyjmują, iż wyznaczone przez Ministra Sprawiedliwości sądy rejonowe muszą znajdować się na obszarze właściwości danego sądu okręgowego. Taka regulacja odpowiada ogólnej zasadzie dotyczącej właściwości miejscowej. Z art. 31 § 1 k.p.k. wyraźnie wynika bowiem, że miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy jest sąd, w którego okręgu popełniono przestępstwo. W obu przypadkach delegacje ustawowe nie przełamują więc ogólnej zasady dotyczącej właściwości miejscowej sądów. Przeciwnie – stwierdzają wyraźnie, że szczegółowe rodzaje przestępstw będą rozpatrywane „na obszarze właściwości danego sądu okręgowego” czyli w okręgu sądowym, w którym popełnione zostały owe przestępstwa. Odnosząc powyższe uwagi do niniejszej sprawy – stwierdzić należy, że skoro miejscem popełnienia czynu zabronionego (w rozumieniu art. 6 § 2 k.k. – czyn zabroniony uważa się za popełniony w miejscu, w którym sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany, albo gdzie skutek stanowiący znamię czynu zabronionego nastąpił lub według zamiaru sprawcy miał nastąpić) była miejscowość Pawłowiczki, to właściwość Sądu Rejonowego w Opolu II Wydział Karny nie może budzić wątpliwości, ponieważ miejscowość w której dopuszczono się czynu zabronionego znajduje się na obszarze właściwości Sądu Okręgowego w Opolu (por. § 3 pkt 22 rozporządzenia z 18 maja 2001 r.). W związku z tym, nie można twierdzić, że Minister Sprawiedliwości arbitralnie wbrew art. 176 ust. 2 Konstytucji określił właściwość sądów rozpatrujących poszczególne rodzaje przestępstw.

Po czwarte – art. 31 § 1 k.p.k. rozstrzyga, że sądem miejscowo właściwym do rozpoznania sprawy jest sąd, w którego okręgu popełniono przestępstwo. Szczegółowość zapisu ustawowego dotyczącego właściwości miejscowej sądu jest w k.p.k. ograniczona wyłącznie do rozwiązań procesowych o charakterze podstawowym (co wynika z charakteru tego aktu prawnego) i nie może sięgać tak daleko, aby jednocześnie określać terytorialny zakres działalności poszczególnych sądów. Regulacje prawne w tym zakresie mają charakter administracyjny i ich zadaniem jest tworzenie ładu organizacyjnego w zakresie funkcjonowania jednostek wymiaru sprawiedliwości, który z oczywistych

przyczyn winien być przejrzysty i możliwie trwałe (postanowienie sądu apelacyjnego w Warszawie z 17 listopada 2000 r., sygn. akt II AKz 602/00, OSA 2001/4/25).

Po piąte – o wskazanym wyżej charakterze przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 18 maja 2001 r., świadczy także to, że zostały one wydane na podstawie przepisów ustawy z 24 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, zawartych w rozdziale drugim tejże ustawy, zatytułowanym „Organizacja sądów”. To zaś, że prawo o ustroju sądów powszechnych generalnie nie jest ustawą o charakterze procesowym, nie budzi wątpliwości. Tym bardziej procesowego charakteru nie mogą mieć akty prawne niższej rangi, wydawane w trybie określonej w prawie o u.s.p. delegacji ustawowej. Utwierdza to w przekonaniu, że rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18 maja 2001 r. nie może być interpretowane jako przepis wywołujący skutki procesowe, skoro charakter procesowego nie ma prawo o ustroju sądów powszechnych. Powyższe rozważania upoważniają do sformułowania tezy, że powstała, z chwilą wniesienia aktu oskarżenia, właściwość miejscowa sądu I instancji, wynikająca z kodeksu postępowania karnego, a więc przepisu procesowego rangi ustawowej, a następnie utrwalona w toku procesu (zasada *perpetuatio fori*) nie może zostać zmieniona w trakcie jego trwania przepisem rangi niższej o charakterze administracyjno-organizacyjnym. Utrwalenie z chwilą wniesienia aktu oskarżenia właściwości miejscowej sądu (jakkolwiek ma charakter względny, co wynika choćby z istnienia przepisów art. 36 i art. 37 k.p.k.), wynikającej z przepisu ustawy procesowej powoduje, że może ona zostać zmieniona tylko przepisem prawnym tej samej rangi o takim samym charakterze. Takim przepisem jest art. 7 przepisów wprowadzających Kodeks postępowania karnego. Zatem z natury rzeczy organizacyjne rozstrzygnięcie organu władzy wykonawczej, wydane w formie aktu wykonawczego do ustawy ustrojowej, mające na celu optymalizację struktury terytorialnej sądów celem usprawnienia funkcjonowania jednostek wymiaru sprawiedliwości, bądź dostosowania tej struktury do podziału administracyjnego kraju, nie może wywoływać skutków procesowych w sferze właściwości miejscowej sądów w toczących się już postępowaniach karnych (por. cyt. postanowienie sądu apelacyjnego w Warszawie z 17 listopada 2000 r.).

Po szóste – nie bez znaczenia w niniejszej sprawie jest także niekwestionowana dotąd praktyka prawodawcza w odniesieniu do innych spraw o zbliżonej naturze. Na podstawie ustawy z dnia 24 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych (Dz. U. z 1989 r. Nr 33, poz. 175), rozpoznawanie spraw gospodarczych powierza się sądom rejonowym i sądom okręgowym, w których tworzy się odrębne jednostki organizacyjne – sądy gospodarcze (art. 1). Zwrócić też należy uwagę, że w sądzie rejonowym mogą być tworzone (w jego siedzibie lub poza jego siedzibą) sądy grodzkie jako wydziały lub wydziały zamiejscowe sądów rejonowych. Sądom grodzkim powierza się rozpoznawanie kilku rodzajów spraw. Są to sprawy: o wykroczenia w pierwszej instancji, o wykroczenia skarbowe i przestępstwa skarbowe zagrożone karą grzywny do 360 stawek dziennych lub zagrożone karą ograniczenia wolności albo karą pozbawienia wolności do lat 2, o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego, z wyjątkiem spraw podlegających rozpoznaniu z udziałem ławników, o pozostałe przestępstwa, podlegające rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym, cywilnych podlegających rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym oraz dotyczących depozytów sądowych i przypadku rzeczy (art. 13 § 1 i § 2 u.s.p.). Dokonuje się więc swoistego zróżnicowania właściwości rzeczowej sądów rejonowych. Sądy grodzkie tworzy i znosi Minister Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia. W rozporządzeniu o utworzeniu sądu grodzkiego Minister ma obowiązek określić jego siedzibę, obszar właściwości w granicach obszaru właściwości sądu rejonowego oraz zakres spraw przekazanych do rozpoznawania sądowi grodzkiemu, spośród spraw właściwych rzeczowo dla tego sądu. Zaleceniem

ustawy jest to, aby Minister Sprawiedliwości przy tworzeniu i znoszeniu sądów grodzkich kierował się ilością spraw wpływających do sądów oraz względami ekonomii postępowania sądowego (art. 13 § 3 u.s.p.). Wykonując delegację ustawową Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie z dnia 26 września 2001 r. w sprawie utworzenia sądów grodzkich (Dz. U. z 2001 r. Nr 106, poz. 1160 ze zm.).

Po siódme – z art. 43 u.s.p. wynika, że sąd może pełnić czynności poza swoją siedzibą, a w razie konieczności także poza obszarem swojej właściwości, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości lub jeżeli przez to nastąpi znaczne zmniejszenie kosztów. Dodatkowo Minister Sprawiedliwości może zarządzić odbywanie stałych posiedzeń sądów poza siedzibą sądu (tzw. roki sądowe). Roki sądowe zarządza się ze względu na warunki komunikacyjne i interesy ludności. Ze względu na systematyczną poprawę warunków komunikacyjnych oraz stosunkowo dobrą strukturę sądów, roki sądowe tracą praktyczne znaczenie (zob. Ł. Korosz, M. Sztorc, *Ustrój sądów powszechnych. Komentarz*, Warszawa 2002, s. 70).

5. W bezpośrednim związku z wątpliwościami pytającego Sądu dotyczącymi naruszenia przez kwestionowane przepisy art. 176 ust. 2 Konstytucji pozostaje zarzut tego Sądu odnośnie ich niezgodności z art. 10 ust. 1 Konstytucji. Pytający Sąd twierdzi, że na podstawie § 7 zaskarżonej regulacji, władza wykonawcza ingeruje w sferę zastrzeżoną dla władzy ustawodawczej, wpływając zarazem na funkcjonowanie władzy sądowniczej. Z taką argumentacją w kontekście niniejszej sprawy nie można zgodzić się. Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podnosił, że wyrażona w art. 10 ust. 1 Konstytucji zasada trójpodziału i równowagi władz nie oznacza ich separacji i braku wzajemnych zależności (wyrok z 4 października 2000 r., sygn. P. 8/00, OTK ZU nr 6/2000, poz. 189). Rozdzielenie władzy ustawodawczej i wykonawczej nie wyklucza wzajemnych oddziaływań i dopełniania się. Niewątpliwie najsilniej ukształtowała się odrębność władzy sądowniczej. Do istoty władzy sądowniczej należy bowiem konstytucyjnie gwarantowana niezależność sądownictwa od pozostałych władz, ponieważ tylko sądy mogą wymierzać sprawiedliwość (por. L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, wyd. 5, Warszawa 2001, s. 70-81). Nie można jednak mylić pojęcia właściwości sądów z regulacjami prawnymi o charakterze administracyjnym, których zadaniem jest tworzenie ładu organizacyjnego w zakresie funkcjonowania jednostek wymiaru sprawiedliwości. Czym innym jest bowiem ustawowe określanie właściwości sądów, tak jak ma to miejsce w przedmiotowej sprawie, zaś czym innym – administracyjne określenie obszaru funkcjonowania sądów. W niniejszej sprawie, to ustawy (prawo prasowe, ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych) określiły właściwość sądów zgodną z ustawą karnoprocesową (art. 31 k.p.k.), zaś rozporządzenie z 18 maja 2001 r. wskazało jedynie w ramach tej właściwości odpowiednie sądy. To wskazanie ma wyłącznie charakter organizacyjny i nie narusza istoty właściwości rzeczowej ani zasad określających kategorię sądów, które ze względu na charakter sprawy są właściwe do rozpoznawania spraw tego typu. Nie można utożsamiać go więc z ustanawianiem przez Ministra Sprawiedliwości odrębnej właściwości sądów. Z przedstawionych względów, zaskarżone przepisy pozostają w zgodzie z art. 10 ust. 1 Konstytucji.

6. Kwestionowane regulacje są zgodne także z art. 45. ust. 1 Konstytucji stwierdzającym, że każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Zasadniczymi elementami składającymi się na to prawo są: prawo uruchomienia procedury przed sądem, prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności oraz prawo do uzyskania wiążącego

rozstrzygnięcia danej sprawy przez sąd. Istota prawa do sądu nie wyczerpuje się w tym, że w danej sprawie orzeka właściwy sąd, który ma możliwość wydania przewidzianego przez prawo rozstrzygnięcia. Nie mniejsze znaczenie ma bowiem prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności (wyrok TK z 4 lipca 2002 r., sygn. P 12/01, OTK ZU nr 4/A/2002, poz. 50)).

Zaskarżona regulacja – zdaniem pytającego Sądu – powoduje przedłużenie postępowania sądowego oraz zwiększenie kosztów procesowych postępowania karnego (ekonomiczny aspekt prawa do sądu). Przekazanie do rozpatrzenia niektórych spraw z zakresu prawa prasowego i prawa autorskiego sądom rejonowym w miastach będących siedzibą sądu okręgowego, nie oznacza że sprawy nie rozpatrzy właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd oraz, że sprawa nie będzie rozstrzygnięta sprawiedliwie i jawnie. Ustawodawca ma względną swobodę w określaniu właściwości sądów. Swoboda ta ograniczona jest przepisami Konstytucji (art. 176 ust. 2), z czego wynika, że właściwość sądów muszą określać ustawy. Taka sytuacja ma miejsce w rozpatrywanej sprawie, w związku z czym nie ma żadnych podstaw do twierdzenia, że wskazane w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości sądy rejonowe nie zrealizują przesłanek zawartych w art. 45 ust. 1 Konstytucji. Zresztą w sprawach z zakresu prawa prasowego, przewiduje się możliwość różnicowania właściwości sądów także ze względu na charakter spraw, ponieważ w świetle art. 53 ust. 1 ustawy – Prawo prasowe, sprawy o przestępstwa określone w art. 43 i 44 ustawy podlegają rozpoznaniu przez sąd okręgowy, a określone w art. 45-49a oraz przestępstwa popełnione w prasie – przez sąd rejonowy.

Użyte przez Sąd Rejonowy w Opolu II Wydział Karny argumenty dla uzasadnienia wątpliwości, co do zgodności zakwestionowanego przepisu z art. 45 ust. 1 Konstytucji opierają się przede wszystkim na prakseologicznych i ekonomicznych aspektach prawa do sądu. Można zgodzić się z pytającym sądem, że być może w konkretnych przypadkach przyjęte w zakwestionowanych przepisach rozwiązania wpływają na koszty postępowania a być może także sprawność i szybkość postępowania sądowego w sprawach o przestępstwa określone w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Jednakże z równym powodzeniem – mając na uwadze konkretne sprawy – można uzasadniać także tezę odwrotną. Specjalizacja wskazanych w kwestionowanych przepisach sądów rejonowych może bowiem przyczyniać się do pełniejszego realizowania prawa do sądu, a przez to także do szybszego załatwiania spraw. Z pewnością nie można jednoznacznie stwierdzić, że we wszystkich sprawach powodem zwłoki, i to nieuzasadnionej, w rozpatrywaniu takich spraw przez sądy rejonowe, położone w miastach będących siedzibami sądu okręgowego, są właśnie regulacje zawarte w zakwestionowanych przepisach. Pytający sąd nie wykazał, że postępowania sądowe, w omawianych sprawach, powierzone sądom rejonowym właściwym dla miejsca popełnienia czynu, byłyby wolne od zagrożenia przedłużaniem się czasu rozpatrzenia. Sprawność i szybkość postępowania sądowego zależy nie tyle od samych regulacji prawnych, co od rozwiązań natury kadrowej, organizacyjnej lub finansowej. Trzeba też brać pod uwagę okoliczność, że sprawy z zakresu prawa autorskiego i prasowego wymagają specjalnych kwalifikacji przez to, że charakteryzują się wyjątkową złożonością. Powierzenie ich tylko niektórym sądom rejonowym jest z tego względu niewątpliwie uzasadnione. Dlatego też – wbrew zgłaszanym przez pytający sąd tezom – wnioski odmienne znajdują bardzo silne umocowanie. W tym stanie rzeczy nie ma podstaw do stwierdzenia niegodności kwestionowanych przepisów z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Z przedstawionych względów Trybunał Konstytucyjny orzekł jak w sentencji.